

CRÒNICA DE L'ACTE D'INVESTIDURA COM A DOCTOR
HONORIS CAUSA A S.E.R. MONS. SERGIO PAGANO I A
LA DRA. CARME BATLLE I GALLART
Ateneu Universitari de Sant Pacià – 30 de maig de 2019

ALEXIS SERRANO MÉNDEZ
*Director de l'Arxiu Comarcal del Maresme i Professor
de la Facultat Antoni Gaudí, Ateneu Universitari de Sant Pacià*

El 30 de maig de 2019 a l'aula magna de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià tingué lloc l'acte de solemne investidura com a Doctor *Honoris Causa* a S.E.R. Mons. Sergio Pagano i a la Dra. Carme Batlle i Gallart.

L'acte comptà amb la solemnitat i el protocol que aquest tipus de celebracions mereixen. Començà amb l'ingrés en processó dels membres del col·legi de doctors de les tres facultats de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià aquell dia presents i ho feren sota la presidència formada per l'Eminentíssim Gran Cancellier de l'Ateneu Universitari Sant Pacià i Arquebisbe de Barcelona, Joan Josep Omella; l'Excel·lentíssim Vicecancellier i Arquebisbe de Tarragona, Joan Planellas i el Magnífic Rector, Armand Puig Tàrrach als quals acomboiaven també els vice-rectors i els degans de les tres facultats (Filosofia; Teologia i Història, Arqueologia i arts cristianes).

El paranimf era ple de públic entre el qual hi havia familiars dels homenatjats, alumnes professors de la casa sacerdots i bisbes de diver-

ses diòcesis entre els quals destacava l'arquebisbe emèrit de Barcelona Lluís Martínez Sistach. Acabava d'arrodonir l'ambient nítidament humanístic i acadèmic el so del clavecí de les tres intervencions musicals que acompanyaren la vetllada.

Puntualment a l'hora anunciada el Gran Cancellier de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, l'Emm. I Rvdm. Cardenal Joan-Josep Omella, arquebisbe de Barcelona, obrí la sessió acadèmica amb un breu parlament de benvinguda i acte seguit donà la paraula al Secretari general de l'Ateneu Universitari Sant Pacià, doctor Miquel Ramón Fuentes, el qual llegí l'acta del nomenament de Doctorat *Honoris Causa* atorgat a S.E.R. Mons. Sergio Pagano i a la Dra. Carme Batlle i Gallart.

Seguint el protocol establert que els assistents podien seguir amb la lectura del llibret editat a propòsit de l'esdeveniment, el Gran Cancellier invità el Dr. Ramon Corts i Blay, professor padrí del doctorand S.E.R. Mons. Sergio Pagano, i el Dr. Josep M. Martí Bonet, padrí de la doctoranda Dra. Carme Batlle i Gallart, que juntament amb el degà de la Facultat Antoni Gaudí (AUSP), Dr. David Abadías Aurín, acompanyessin els doctorands fins a l'Aula Magna. Els doctorand entraren acompanyats del so del clavecí i ocuparen el seu lloc reservat. Un cop els doctorands ocuparen el seu lloc foren saludats per el Gran Cancellier de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià.

Des del faristol el Dr. Ramon Corts i Blay actuant com a professor padrí de S.E.R Mons. Sergio Pagano s'adreçà al públic llegint la *Laudatio* en la qual palesà els mèrits del doctorand.

El professor Corts en la seva locució intentà fer justícia als grans mèrits acadèmics i científics que han fet a S.E.R Pagano mereixedor del títol de doctor *Honoris Causa* tant a l'Antenu Universitari de Sant Pacià a Barcelona com anteriorment (2018) per la *Conservazione dei Beni Culturali dall'Università Tor Vergata di Roma*. Corts glossà els mèrit acadèmics, científics així com també arxivístics de la trajectòria vital del Prefecte de l'Arxiu Apostòlic que ho és des del 7 de gener de 1997 i que per tant, desenvolupant aquesta important tasca, s'ha fet càrrec de posar en ordre la documentació –per fer-la consultable) dels pontificats de Pius XI i de Pius XII (la d'aquest darrer oberta a consulta darrerament per desig del Papa Francesc). Com escriptor de l'Arxiu Secret Vaticà es cuidà de registrar i catalogar les visites apostòliques a Roma entre els segles XVI i XIX. Arran d'això desenvolupà notables recerques relatives a les germandats romanes i de la Inquisició. Poc més tard, Joan Pau II el dispensà per poder dur investigar el cas de Galileu Galilei

a l'Arxiu de Sant Ofici que el codugué a l'edició ja a l'any 2009 del volum relatiu al procés contra el científic pisà. Altres recerques meritòries de Pagano són les relatives al Modernisme teològic en temps de Pius X i l'estudi sobre la butlla *Humanae Salutis* entre moltes altres –de les més de 300 d'aquests prolix autor– de les que va citar el Dr. Corts, i que com ell mateix afirma abasten una dilatada cronologia i una molt ample geografia. Altres fet que Corts destacà a la *Laudatio* són les tasques que Pagano ha dut a terme en la direcció de la col·lecció *Exemplaria Praetiosa* que reproduïeix documents rars de l'Arxiu Apostòlic en una edició facsímil limitada així com també la modernització del laboratori fotogràfic per la reproducció de documents que els usuaris de l'Arxiu Apostòlic tant aprecien.

En acabar la lectura de la *Laudatio* tingué lloc l'acte d'investidura del nomenament de Doctor *honoris Causa*. El Gran Canceller llegí l'acord que proposa la investidura *Honoris Causa* del Consell Directiu de l'Ateneu Universitari Sant Pacià que compta amb el vist-i-plau de la Santa Seu així com les formules tradicionals i atorgà per aquest ordre la birreta, l'anell i els guants blancs i li donà la benvinguda a la fraternitat acadèmica de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià.

Acte seguit Monsenyor Pagano procedí a declamar la *Lectio magistralis* però en comptes de fer-ho, atès que els assistents disposaven de la versió impresa, declinà l'oferiment (tal volta per no cansar el públic que no entén l'italià) i en comptes de llegir la conferència titulada *Sviluppo delle universitat medievali e il papato*, dirigí al públic unes paraules en les quals regracià la investidura al consell universitari i agrai les paraules que el seu padrí, el Dr. Corts li regalà en la seva *Laudatio*. Pagano va fer esment de la feina silenciosa que es fa des dels arxius en especial es referí a la feina que en concret s'ha fet en els darrers anys a l'Arxiu Secret Vaticà (actualment Arxiu Apostòlic Vaticà) per posar a punt per la consulta de la documentació del pontificat de Pius XII. Pagano agrai la feina del seu equip en la ingent tasca de catalogació dels fons de la Secretari d'Estat del Vaticà d'un dels períodes de major activitat de cancelleria pontificia sobretot durant la II Guerra Mundial i en els anys de la reconstrucció de postguerra on la caritat del Papa assolí cotes veritablement universals. El Prefecte de l'Arxiu Apostòlic remarcà la humilitat i la vocació de servei com una de les principals virtuts vinculades a la professió dels arxivers. Altrament tingué temps per reflexionar sobre els usuaris dels arxius en especial dels historiadors i dels periodistes que sovint fan recerques puntuals. En relació a aquets es va etzibar que

per fer segons quines asseveracions, sentències i judicis sempre “ci vuole sempre un po più di saggezza”.

Acabada la intervenció de Monsenyor Pagano, els aplaudiments donaren lloc a una nova intervenció musical que precedí l'acte d'investidura de la Dra. Carme Batlle. En aquest cas actuà com a professor padrí el Dr. Josep Maria Martí Bonet el qual llegí la *Laudatio* de compilació dels mèrits de la doctoranda.

El professor Josep Maria Martí Bonet inicià la seva glossa destacant que la dra. Carme Batlle Gallart forma part de l'escola de Jaume Vicens Vives de la Universitat de Barcelona i que ha treballat primer al servei dels museus de la ciutat i més tard com a docent a la Facultat d'història de la UB. La seva especialitat és l'estudi del món urbà a l'edat mitjana i de les més de 200 obres Martí Bonet en destacà especialment 6. Altrament el dr. Martí Bonet reclacà les constants aportacions de la dra Batlle a *Índice Histórico Español*, Anuario de Estudios Medievales i Urgellia, revista de la qual Batlle n'és la directora. L'altra gran obra fruit del bon fer de Batlle juntament amb els doctors Josep Baucells i Reig, Àngel Fàbrera i Grau, Manuel Riu i Riu, Josep Hernando i Delgado és l'obra magna en cinc volums del Diplomatarium de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona. Per cloure Bonet es referí al fet que la dra. Batlle no només ha dedicat el seu esforç d'estudis a grans personatges, com comtes, reis, bisbes i nobles sinó que ha tingut especial interès per les parròquies, els mercats i el món del treball a l'edat mitjana.

Seguidament es repetí el protocol on el Gran Canceller llegí l'acord de proposta d'investidura *Honoris Causa* i les formules tradicionals i atorgà la birreta, l'anell i els guants blancs i li donà la benvinguda a la doctora a l'Ateneu Universitari de Sant Pacià.

Seguidament la Dra. Carme Batlle llegí la *Lectio Magistralis*.

La Dra. Batlle llegí la Lectio titulada “La vida dels Jueues de la Seu d'Urgell segons el llinatge Maseres” el la qual s'afrontà amb minuciositat i rigor la vida de l'aljama urgellenca i en concret del grau d'influència i importància de la nissaga dels Maseres.

Finalment després d'una nova intervenció musical de clavecí el rector de l'Ateneu Universitari de Sant Pacià, Dr. Armand Puig i Tàrrach s'adreça al públic comentant la felicitat de l'Ateneu (professors i alumnes) d'haver-se pogut complaure en nomenar doctors *Honoris Causa* a Mons Sergio Pagano i a la Dra. Carme Batlle per el seu mestratge i per el que signifiquen les dues figures per l'Ateneu Universitari de Sant Pa-

cià. Puig afegí que malgrat l'Ateneu és certament jove, comparteix una història de més de 555 anys d'història amb la Universitat de Barcelona ja que des de la seva fundació en temps d'Alfons el Magnànim fins la seva restauració en temps d'Isabel II –passant pels anys de “càstig” a Cervera–, sota de l'apel·latiu dels Estudis Generals de Barcelona compartiren en la mateixa institució professorat, alumnat i instal·lacions i que per tant la història tant l'actual UB com l'Ateneu Universitat de Sant Pacià tenen una història compartida fins al segle XIX i que actualment amb la creació d'itinerari mixtos les dues institucions tornen a estar agermanades.

Clogué l'acte amb les seves paraules d'acció de gràcies el Gran canceller i Cardenal Arquebisbe de Barcelona, Joan Josep Omella. Es cantà l'himne universitari *Gaudeamus igitur* i en cloure el cant el gran canceller aixecà la sessió.

EL VATICÀ OBRE A CONSULTA ELS FONS I DOCUMENTS RELATIUS AL PONTIFICAT DE PIUS XII

ALEXIS SERRANO MÉNDEZ,

*Director de l'Arxiu Comarcal del Maresme i Professor de la Facultat
Antoni Gaudí, Ateneu Universitari de Sant Pacià*

El passat 2 de març s'obrí a consulta pública la documentació del sistema d'arxius de la Santa Seu compresa en la forquilla cronològica 1939–1958, els anys del pontificat d'Eugenio Pacelli. Per presentar els fons i documents el 21 de febrer se celebrà a l'Institutum Patristicum Augustinianum la Jornada titulada “L'obertura dels arxius de la Santa Seu del pontificat de Pius XII (1939-1958)”.

Així com Benet XVI va manar fer el 2006 amb la documentació del pontificat de Pius XI (1922–1939), l'any 2018 el papa Francesc va manar l'obertura dels fons de Pius XII pel 2 de març d'enguany per celebrar l'escaiença tant del naixement d'Eugenio Maria Giuseppe Giovanni Pacelli com de la seva coronació al soli pontifici, esdevingudes el 2 del març de 1876 i el 2 de març del 1939 respectivament.

Era una llarga reclamació de molts sectors, especialment del món hebreu, que desitja escatir les llums i les ombres que fa anys giren a l'entorn de l'actuació (per acció o omissió) del papat en vers l'holocaust. De fet, per acontentar la comunitat hebrea internacional Benet XVI va frenar el procés de beatificació de Pius XII i el va declarar només “venerable”, a l'espera que la recerca història clarifiqués els dubtes

relatiu a l'acció personal del papa Pius XII davant del III Reich i, sobretot, davant la Shoah.

L'Església estableix una reserva de 80 anys per a la consulta de la seva documentació. Aquesta norma emana del Codi de Dret Canònic per bé que el Papa es reserva la possibilitat d'escurçar terminis, com així ha estat en aquesta ocasió. L'obertura de tota la documentació del pontificat suposa l'accés a unes 400.000 unitats d'instal·lació (carpetes, capsos, lligalls, etc.) de mides i extensions molt variables. Aquesta documentació, d'abast cronològic entre 1939 i 1958, conté informació de tota mena (correspondència, fotografies, llibres de comptes, els esborranys de les 41 encíclics redactades per Pius XII, etc.).

Per preparar la descripció dels arxivers del sistema d'arxius de la Santa Seu han dedicat catorze anys de treball intensiu. Concretament, a l'Arxiu Apostòlic Vaticà –AAV– (antic Arxiu Secret Vaticà), els arxivers han digitalitzat i catalogat la documentació de la Secretaria d'Estat que conté tota l'activitat de la cancelleria papal i la documentació més íntima del Summe Pontífex.

Per agilitzar-ne la consulta, l'AAV ha creat una sala dotada amb ordinadors i un software creat *ad hoc* per garantir la consulta i la navegació en els fons, sèries i documents de l'AAV i agilitzar la descàrrega dels objectes digitals obtinguts de la seva digitalització. Només en aquest arxiu el catàleg de les fonts relatives al pontificat del papa Pacelli ascendeix a 15.000 pàgines. Cal tenir present que més enllà del famós AAV (antic ASV) s'han obert tots els altres arxius pertanyents al Sistema d'Arxius de la Santa Romana Església, per exemple també tenen fonts i documents d'aquest horitzó cronològic l'Arxiu de la Congregació per la Doctrina de la Fe, l'Arxiu Històric de la Congregació per l'evangelització dels pobles, l'Arxiu Històric de la Congregació per les Esglésies Orientals o l'Arxiu Històric General de la Fàbrica de Sant Pere, entre d'altres.

La fita extraordinària se celebrà el 21 de febrer del 2020 amb una jornada acadèmica dedicada a l'obertura dels fons vaticans compresos en l'horitzó cronològic 1939-1958 i duia per títol "L'obertura dels arxius de la Santa Seu del pontificat de Pius XII (1939-1958)". El congrés, que tingué lloc a la seu de l'Institutum Patristicum Augustinianum fou presidit pel cardenal Pietro Parolin, secretari d'estat de la Santa Seu; el cardenal José Tolentino de Mendonça, arxiver i bibliotecari de Santa Romana Església, i monsenyor Sergio Pagano, prefecte de l'Arxiu Apostòlic Vaticà que en curaren l'obertura i la clausura respectivament.

Coordinats per l'Arxiu Apostòlic Vaticà, en aquest congrés hi exposaren amés dels d'aquest ens, els arxiviers i arxiveres dels diferents arxius de la Santa Seu (Arxiu de la Congregació per la Doctrina de la Fe, Arxiu Històric de la Congregació per l'evangelització dels pobles, l'Arxiu Històric de la Congregació per les Esglésies Orientals, l'Arxiu de la Penitencieria Apostòlica i l'Arxiu Històric General de la Fàbrica de Sant Pere) mentre que els que restaven escoltant atentament a la platea de l'auditori eren eminentment els historiadors i historiadores. L'encontre congregà més de dos-cents assistents de tot el món que estudien la història de l'església universal i en representació d'aquesta publicació hi assistiren el seu director el Dr. Ramon Corts Blay i el que signa el present text.

El programa de la Jornada "L'obertura dels arxius de la Santa Seu del pontificat de Pius XII (1939-1958)" fou complet i variat i les exposicions dels ponents i relators en general fou clara i ajustada als interessos del públic. El congrés va permetre sobretot presentar al públic especialista el fruit del treball dels darrers catorze anys del personal arxiver de la Ciutat del Vaticà. De retruc el públic va poder entrellucar l'enorme ventall de propostes d'estudi que aquesta importantíssima massa documental ha de permetre en el futur.

L'obertura a la pública consulta d'aquesta ingent i ric volum documental ha de permetre aprofundir en el coneixement de la història universal d'un context molt convuls, el que va de l'inici de la II Guerra Mundial i l'inici de la Guerra Freda, i escatir la intervenció del papat en els principals esdeveniments històrics d'aquells temps. Precisament això, aprofundir el llegat històric de l'Església, és el que perseguí Lleó XIII quan va decidir permetre la recerca històrica sobre els arxius eclesiàstics, a finals del segle XIX, a tots els recercadors del món a prescindir de la seva religió, nacionalitat o orientació política. L'interès despertat per la qüestió als mitjans darrerament palesen que el darrer papa de nom Lleó no s'equivocava pas quan prengué la decisió de fer públics els fons documentals de l'Església.